

บทที่ 2

โทมัส ฮอบส์
Thomas Hobbes
(ค.ศ. 1588–1679)

เสถียร หอมขจร เรียบเรียง

1. ความนำ

ในบรรดาปรัชญาเมธีทางการเมืองของอังกฤษสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 โทมัส ฮอบส์ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเด่นที่สุดคนหนึ่งในหมู่นักคิดร่วมสมัย แนวความคิดของฮอบส์ที่ปรากฏในหนังสือชื่อ *Leviathan* ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางทั้งในหมู่นิยมกษัตริย์และกลุ่มเพียวริแตน (Puritan) ซึ่งยึดถือความบริสุทธิ์ของคริสตศาสนาและนิยมลัทธิเสรีภาพ แม้ว่าทฤษฎีของฮอบส์จะสนับสนุนการใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้ปกครองก็ตาม “แต่เนื่องจากวิธีการใช้เหตุผลสนับสนุนอำนาจรัฐที่สูงสุดอันหมายถึงฝ่ายกษัตริย์ในเวลานั้นมิได้สอดคล้องกับทฤษฎีเทวสิทธิแห่งกษัตริย์ (Divine Rights of King) อันเป็นทฤษฎีที่มีศาสนจักรเห็นพ้องอยู่ด้วย เพราะถือว่ากษัตริย์ได้รับมอบอำนาจในการปกครองมาจากพระเจ้า”⁽¹⁾ เพราะฉะนั้นการที่ฮอบส์เสนอความคิดที่จะให้บุคคลยอมเชื่อฟังต่ออำนาจทางการเมืองทุกรูปแบบโดยปราศจากเงื่อนไข จึงเป็นความคิดใหม่ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อดั้งเดิมที่ยอมรับกันในขณะนั้น

การศึกษาความคิดของผู้สร้างทฤษฎีทั้งหลายจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับสภาพเหตุการณ์ในขณะนั้นด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุดสภาพแวดล้อมของสังคมนอกจากจะเป็นมูลเหตุจูงใจให้นักปราชญ์ได้ครุ่นคิดแล้วยังมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของเขาในบางส่วนด้วย ในกรณีของฮอบส์ก็น่าจะเป็นดังที่กล่าวนี้เช่นเดียวกัน ช่วงชีวิตของฮอบส์อยู่ท่ามกลางความแตกแยกของสังคมอันเป็นผลเกิดจากการปฏิรูปทางศาสนาและความไม่ลงรอยกันระหว่างกษัตริย์ในสมัยของพระเจ้าชาร์ลที่หนึ่งกับฝ่ายรัฐสภา ซึ่งมีโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) เป็นผู้นำจนกระทั่งนำไปสู่การรบพุ่งเป็นสงครามกลางเมือง และในที่สุดฝ่ายรัฐสภาได้รับชัยชนะ พระเจ้าชาร์ลที่หนึ่งถูกประหารชีวิต อังกฤษถูกปกครองโดยระบอบผู้ปกครองจักรภพของครอมเวลล์ (Cromwellian Protectorate) ในช่วงเวลานั้นเมื่อริชาร์ด ครอมเวลล์ ผู้เป็นบุตรไม่สามารถรักษาระบอบนี้ไว้ได้ อังกฤษก็เปลี่ยนกลับไปสู่ระบอบกษัตริย์อีกครั้งหนึ่ง โดยสถาปนาพระเจ้าชาร์ลที่สองขึ้นเป็นกษัตริย์ในปี ค.ศ. 1660 การที่อังกฤษกลับไปสู่ระบอบเก่าก็ไม่ได้หมายความว่าความแตกแยกทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นก็หาได้หมดไปเสียทีเดียวไม่ จากที่กล่าวมาแล้วนี้พอจะเห็นได้ว่า ช่วงชีวิตของฮอบส์อังกฤษอยู่ในภาวะแห่งความแตกแยก สงครามกลางเมืองนอกจากจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศประสบ

กับความหายนะแล้วยังก่อให้เกิดความระส่ำระสายในบ้านเมือง การปล้นสะดม การประกอบอาชญากรรม และการละเมิดกฎหมาย สิ่งเหล่านี้กลายเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวันของสังคมที่ขาดผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดภายในรัฐ

2. ชีวิตและผลงาน

โทมัส ฮอบส์ เกิดที่เมืองมาลมส์เบอรี (Malmesbury) เมื่อวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1588 เป็นบุตรคนที่สองในจำนวนสามคนของครอบครัว มีการกล่าวกันว่า เนื่องจากมารดาของฮอบส์เกิดความตื่นตระหนกเมื่อได้ทราบรายงานข่าวการบุกของกองทัพเรืออาร์มาดา (Armada) ของสเปน จึงคลอดฮอบส์ก่อนกำหนด แม้ออกจะเป็นเรื่องไร้สาระแต่ฮอบส์ก็เชื่อว่าตัวเองเกิดขึ้นมาพร้อมกับความตื่นตระหนก (Terror) อันเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของเขาในเวลาต่อมา บิดาเป็นนักบวชที่ใฝ่การศึกษาเป็นนักตีพิมพ์และมีอารมณ์ร้าย เมื่อฮอบส์อายุได้ 4 ขวบ บิดาของเขาก็ได้หลบหนีไปจากมาลมส์เบอรี เพราะเกิดการวิวาทพิบัติชายผู้หนึ่งบาดเจ็บ แล้วหายสาบสูญไปเลย ฮอบส์และครอบครัวจึงอยู่ในความอุปการะของ ฟรานซิสฮอบส์ (Francis Hobbes) ผู้เป็นลุงซึ่งมีอาชีพเป็นช่างทำถุงมือ ผู้มีอันจะกินคนหนึ่ง ฮอบส์ได้รับการศึกษาเริ่มต้นจากโรงเรียนวัดและโรงเรียนเอกชน เมื่ออายุได้ 15 ปี ฮอบส์ก็ได้เข้าศึกษาที่แมกดาเลน ฮอลล์ (Magdalen Hall) อ็อกซ์ฟอร์ด หลังจากที่ได้ศึกษาอยู่ 5 ปี ก็สำเร็จได้ปริญญาตรี

ฮอบส์เริ่มประกอบอาชีพโดยการเป็นครูสอนหนังสือให้กับบุตรของวิลเลียม คาเวนดิช (William Cavendish) ต่อมาได้เป็นเอิร์ลที่สองแห่งเดวอนไชร์ (Devonshire) เมื่อ วิลเลียม คาเวนดิช เอิร์ล ที่สองถึงแก่กรรม ฮอบส์ได้รับตำแหน่งเป็นครูสอนบุตรของเซอร์ เจอร์เวส คลินตัน (Sir Gervase Clinton) เป็นเวลา 18 เดือน ซึ่งในระยะเวลาอันสั้นฮอบส์ได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาเรขาคณิตของยูคลิด (Euclid's Element) โดยบังเอิญ ซึ่งเขาก็รู้สึกชื่นชมวิชานี้มากถึงกับขนาดที่ใช้ความพยายามนำเอาวิธีการของเรขาคณิตมาคิดสร้างทฤษฎีทางการเมืองของเขาในเวลาต่อมา จากนั้นฮอบส์ได้กลับมาทำหน้าที่เดิมให้แก่วิลเลียม คาเวนดิช เอิร์ลที่สามแห่งเดวอนไชร์ ซึ่งก็คือบุตรของเอิร์ลที่สองแห่งเดวอนไชร์นั่นเอง ความผูกพันกับตระกูลคาเวนดิช ทำให้เขาได้มีโอกาสได้เดินทางไปต่างประเทศ มีโอกาสได้ศึกษาผลงานและพบปะกับบรรดานักปราชญ์คนสำคัญ ๆ บนภาคพื้นทวีปยุโรปในเวลาต่อมา เป็นต้นว่ากาลิเลโอ เดการ์ตส์ (Descartes) ฟรานซิส เบคอน เป็นต้น

ผลงาน ผลงานชิ้นแรกหลังจากที่เขาเดินทางกลับจากภาคพื้นทวีปในปี ค.ศ. 1628 คือการแปลผลงานของทฤษฎีนิติศาสตร์ (Thucydides) สำหรับผลงานทางการเมืองเล่มแรกคือองค์ประกอบของกฎหมาย (The Element of Law) ปี ค.ศ. 1640 เป็นงานเขียนที่สนับสนุนการดำเนินนโยบายของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 แม้เป็นผลงานที่ไม่ได้เผยแพร่โดยทั่วไป แต่ฮอบส์ก็เกิดความหวาดกลัวจนถึงกับหนีภัยไปอยู่ฝรั่งเศสเสีย 11 ปี การกลับไปสู่ภาคพื้นยุโรปนอกจากจะทำให้ฮอบส์มีโอกาสได้แสวงหาความรู้

เพิ่มเติมแล้วเขายังได้เป็นครูสอนคณิตศาสตร์ให้แก่เจ้าชายแห่งเวลล์ (Prince of Wales) ซึ่งต่อมาได้ครองราชบัลลังก์อังกฤษเป็นพระเจ้าชาร์ลที่ 2 ในปี ค.ศ. 1660 พระองค์ได้พระราชทานบำนาญให้แก่ฮอบส์บีย์ละ 100 ปอนด์ ตลอดอายุขัย

ปี ค.ศ. 1642 เขียนหนังสือชื่อเดซิเว De Cive (on the civic order)² ซึ่งสาระสำคัญเป็นไปในทางต่อต้านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้น หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1647 ในปี ค.ศ. 1651 ฮอบส์บีย์ได้ตีพิมพ์งานเขียนชิ้นสำคัญของเขาออกมาคือ เลวีเอทัน Leviathan⁽³⁾ ผลงานชิ้นนี้เป็นที่วิพากษ์กันมากทั้งในหมู่นักบวชคาทอลิก และผู้นิยมกษัตริย์ ฮอบส์เกรงภัยจะเกิดแก่ตัวจึงได้หนีออกจากฝรั่งเศสกลับมาอังกฤษอีกระยะหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1668 ฮอบส์บีย์ได้เขียนหนังสืออีกเล่มหนึ่งชื่อ เบเฮมอธ Behemoth⁴ เป็นชื่อที่ตั้งให้กับรัฐสภาอันยาวนาน (Long Parliament) ในหนังสือเล่มนี้เป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์รัฐสภาอันยาวนานและสาเหตุโดยตรงที่ก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองเป็นเพราะพระเจ้าแผ่นดินมิได้ใช้พระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดเต็มที่ หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1682 ส่วนอีก 2 เล่มคือเด คอร์โปเร De Corpore (on body)ตีพิมพ์ ค.ศ. 1655 และ เดโฮมิเน De Homine เป็นชุดเดียวกันกับเดซิเว ซึ่งกล่าวถึงวิธีการสร้างทฤษฎีของฮอบส์บีย์ ซึ่งแยกได้เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางวัตถุ (เด คอร์โปเร)อธิบายความรู้และความรู้สึก (เด โฮมิเน) และอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม (เดซิเว) ซึ่งทั้งหมดนี้อธิบายในแง่ของการเคลื่อนไหว⁽⁵⁾ แม้จะล่วงเข้าวัยชรา เมื่ออายุ 87 ปี ฮอบส์บีย์ยังได้แปลมหากาพย์ของกรีกคือ Illiad และ Odyssey ของ Homer จนเสร็จสมบูรณ์ ฮอบส์บีย์ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1679 รวมอายุได้ 91 ปี แม้ว่างานเขียนของฮอบส์บีย์จะมีมากมายดังที่กล่าวแล้ว แต่การศึกษาความคิดทางการเมืองของเขาส่วนใหญ่พิจารณาจากผลงานชิ้นสำคัญของเขาชื่อเลวีเอทัน ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

3. การเคลื่อนไหวและพฤติกรรมมนุษย์

ฮอบส์บีย์ได้อธิบายถึงการเคลื่อนไหว (Motion) โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ⁽⁶⁾

1. การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Vital Motion) เป็นการเคลื่อนไหวที่หยุดไม่ได้ตลอดชีวิต ตัวอย่างเช่น การหมุนเวียนของเลือด การเต้นของชีพจร การหายใจ การรับประทานอาหาร การขับถ่าย ฯลฯ การเคลื่อนไหวต่าง ๆ เหล่านี้ไม่จำเป็นจะต้องมีมโนภาพหรือจินตนาการ (Imagination)

2. การเคลื่อนไหวที่เกิดจากการกระตุ้นหรือโดยสมัครใจ (animal motion or voluntary motion) ลักษณะของการเคลื่อนไหวนี้จะเห็นได้จากการพูด การเดินไปมา การเคลื่อนไหวแขนขา เป็นต้น การเคลื่อนไหวลักษณะเช่นนี้จะต้องมีความคิดเกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่ง ภายในจิตใจของตัวเราก่อน ความรู้สึกหรือความคิดเป็นผลจากประสาทสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ เช่น การเห็น การได้ยิน

เป็นต้น เพราะฉะนั้น การเคลื่อนที่เกิดจากการกระตุ้นทุกอย่างจึงเป็นผลมาจากจินตนาการที่เกิดขึ้นภายในตัวเราเสียก่อน

จากลักษณะการเคลื่อนไหวดังที่กล่าวนี้ ฮอบส์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ว่า พฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ เช่น การเดิน การพูด เหล่านี้จะต้องเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นภายในที่เรียกว่า Endeavour แรงกระตุ้นภายในสามารถแยกออกได้เป็น 2 อย่างกล่าวคือ

1. แรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความอยากหรือความต้องการเรียกว่า Appetite หรือ Desire มีตั้งแต่ความอยากเพื่อสนองความต้องการทางร่างกาย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม รวมไปถึงความรู้สึกความต้องการในสิ่งของต่าง ๆ

2. แรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความไม่อยากหรือความรังเกียจที่เรียกว่า Aversion ต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย

พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหลาย ฮอบส์เห็นว่าเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นภายในนั่นเอง หมายความว่าเมื่อมนุษย์ได้พบเห็นได้ยิน ได้สัมผัสกับสรรพสิ่งทั้งหลาย เขาจะเกิดความรู้สึกไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งดังที่กล่าวข้างต้น ในกรณีที่เกิดความอยากความต้องการมนุษย์ก็จะมีปฏิกิริยาตอบสนองใช้ความพยายามแสวงหาให้ได้ตรงกันข้ามหากเกิดความรู้สึกไม่ชอบก็พยายามหลีกเลี่ยงเพราะฉะนั้น ความรักหรือเกลียด ความดี-ชั่ว ก็เป็นความรู้สึกที่เกิดจากแรงกระตุ้นทั้งสองประเภทนี้เช่นเดียวกัน

จากการพิจารณาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและพฤติกรรมของมนุษย์ในทัศนะของฮอบส์นั้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลที่เกิดจากองค์ประกอบ 2 ประการ กล่าวคือ องค์ประกอบภายนอกอันได้แก่สรรพสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์ให้ประสบพบเห็นได้สัมผัสกับองค์ประกอบภายในอันเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลแต่ละคน แรงกระตุ้นภายในจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน

4. ธรรมชาติมนุษย์

ฮอบส์ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับมนุษย์โดยเขาเชื่อว่า “ธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ⁽⁷⁾” คำว่าความเท่าเทียมกันทางร่างกาย ฮอบส์อธิบายว่าแม้คนเราจะมีความแตกต่างกันในด้านกำลังกายและความคิดอ่านก็ตาม แต่เขาไม่อาจจะอาศัยเหตุแห่งความแตกต่างนี้เป็นข้ออ้างเพื่อประโยชน์ของตนเหนือคนอื่นได้ตลอดไป เหตุผลเพราะว่าแม้คนที่อ่อนแอที่สุดก็มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะกำจัดคนที่แข็งแรงที่สุดได้ ซึ่งถ้าไม่กระทำการด้วยเล่ห์ก็โดยการร่วมมือกับผู้อื่น ส่วนความเท่าเทียมกันด้านจิตใจ ฮอบส์ให้เหตุผลว่าความรอบคอบ (prudence) ไม่ใช่เป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากประสบการณ์ เพราะฉะนั้น ถ้าให้เวลาเท่า ๆ กันทุกคนก็จะมี ความรอบคอบไม่แตกต่างกันเลย

ธรรมชาติของมนุษย์อีกแง่หนึ่งที่ฮอบส์กล่าวถึง คือ มนุษย์มีความต้องการตลอดเวลาโดยที่ความต้องการเป็นผลมาจากอำนาจหรือแรงผลักดันภายใน เพราะฉะนั้น ทราบไตที่มนุษย์มีชีวิตอยู่มนุษย์จึงต้องมีความต้องการอยู่ร่ำไป จากคุณสมบัติของมนุษย์ประการนี้อธิบายได้ว่ามนุษย์จะกระทำการอันใดเพราะเขามีเป้าหมาย คือเพื่อความต้องการบางอย่าง เป้าหมายของการกระทำนอกจากจะก่อให้เกิดความพอใจในขณะนั้น ๆ แล้วมนุษย์ยังหวังที่จะได้รับความสุขหรือความดีงามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (future apparent good) พุดง่าย ๆ ก็คือว่าการกระทำใด ๆ มนุษย์มีเป้าหมายที่แท้จริงคือความสุขในอนาคต

การที่มนุษย์จะสามารถบรรลุเป้าหมายคือความสุขหรือความดีงามในอนาคต นั้น มนุษย์ต้องอาศัยอำนาจเป็นเครื่องมือ เกี่ยวกับอำนาจนี้ ฮอบส์จำแนกออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ(8)

1. อำนาจตามธรรมชาติ (natural power) เป็นสิ่งที่มืออยู่ในตัวมนุษย์อาจจะใช้ได้ทั้งอำนาจทางร่างกายและจิตใจ ตัวอย่างเช่น ความแข็งแกร่ง รูปร่าง ความรอบคอบ ศิลปะ วาหะศิลป์ ความโอบอ้อมอารี และความมีสง่า

2. อำนาจที่เป็นเครื่องมือ (instrumental power) เป็นอำนาจที่ได้มาโดยการยอมรับของผู้อื่นและโชคชะตา ลักษณะของอำนาจประการนี้จึงเป็นวิธีการและเครื่องมือที่จะได้รับการยอมรับมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ความร่ำรวย ชื่อเสียง มิตรสหาย และสิ่งที่พระเจ้าเป็นเจ้าบรรดาคือ ความมีโชคดี ปัจจัยเหล่านี้นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มพูนอำนาจหรือเสริมสร้างบารมีให้แก่บุคคลมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ฮอบส์ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการการกระทำใด ๆ จึงเป็นผลอันเกิดจากความต้องการ สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายนั้นก็คือมนุษย์มีความต้องการที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่จะก่อให้เกิดความสุขในอนาคต การแสวงหาอำนาจจะเป็นหนทางที่จะทำให้มนุษย์สามารถบรรลุสู่ความดีงาม หรือความสุขในอนาคตได้ การแสวงหาอำนาจจึงเป็นธรรมชาติประการหนึ่งของมนุษย์ การที่คน ๆ หนึ่งจะมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่ง ฮอบส์เห็นว่าเป็นเพียงสภาวะการณ์ชั่วคราวเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจนั่นเอง

5. สภาวะธรรมชาติ

การกล่าวถึงสภาวะธรรมชาติเป็นการพิจารณาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก่อนที่จะเข้าสู่สังคมการเมืองนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร มีเหตุผลและความจำเป็นอย่างไรที่ทำให้มนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเข้าสู่สังคมการเมืองหรือรัฐ อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงสภาวะธรรมชาติในทัศนะของฮอบส์มีบางท่านอธิบายว่า หมายถึงสภาวะที่ปราศจากรัฐบาล ซึ่งอาจจะเป็นสภาวะก่อนที่จะเกิดสังคมการเมืองหรือสภาวะที่ไม่มีผู้ปกครองที่มีอำนาจที่แท้จริงในบ้านเมือง ดังเช่นเมื่อตอนเกิดสงครามกลางเมืองในอังกฤษในสมัยที่ฮอบส์มีชีวิตอยู่ก็ได้เพราะฉะนั้น การพิจารณาถึงสภาวะธรรมชาติจึงมีประเด็นที่ควรจะต้องกล่าวถึงในเรื่องต่อไปนี้

5.1 กฎธรรมชาติ (Natural Law) บางทีก็เรียกกฎหมายธรรมชาติ เป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นผู้สร้าง หากแต่เป็นสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าเบื้องบนเป็นผู้กำหนดขึ้นมา เพื่อควบคุมมนุษย์ทุกคน กฎธรรมชาติแม้จะเป็นเพียงคำสั่งสอนและกฎเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ก็เป็นกฎที่มีเหตุผลในตัวของมันเอง ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล ฮอบส์จึงเห็นว่ามนุษย์สามารถเข้าใจกฎธรรมชาติโดยอาศัยเหตุผลหรือความรอบคอบซึ่งได้มาจากการประสบการณ์ของมนุษย์ ฮอบส์ได้กล่าวถึงกฎธรรมชาติโดยทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์ไว้ดังต่อไปนี้

ประการแรก มนุษย์ถูกห้ามไม่ให้กระทำการที่เป็นอันตรายต่อชีวิตตัวเอง เพราะฉะนั้นมนุษย์จะกระทำทุกอย่างโดยมีเป้าหมายเพื่อการรักษาตนเองให้อยู่รอดปลอดภัย สิ่งที่มีมนุษย์กลัวที่สุดคือ การสูญเสียชีวิต การกระทำใด ๆ ในสภาวะธรรมชาติจึงขึ้นอยู่กับ การคุ้มครองปกป้องชีวิตและร่างกายของตนเป็นเบื้องต้น

ประการที่สอง มนุษย์ทุกคนถูกบังคับให้แสวงหาสันติภาพตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีความหวังที่จะได้สันติภาพและเมื่อเขาไม่สามารถได้สันติภาพเขาอาจจะต้องแสวงหาโดยขอความช่วยเหลือจากทุกคนรวมถึงการใช้ประโยชน์แห่งสงคราม

ประการที่สาม ทุกคนต้องมุ่งต่อสันติภาพเพื่อเป็นการป้องกันตนเอง สันติภาพจะเกิดขึ้นได้จำเป็นที่ทุกคนจะต้องหยุดการทำร้ายผู้อื่นเพื่อเป็นการป้องกันตนเองเสีย เพราะถ้าทุกคนเป็นอิสระแก่กันและกันสันติภาพก็จะบังเกิดขึ้น

5.2 สิทธิธรรมชาติ (The Right of Nature) เป็นสิทธิที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติซึ่งเป็นสภาวะที่ปราศจากรัฐบาลนั้น การดูแลรักษาตัวเองจึงเป็นเรื่องของบุคคลแต่ละคน เพราะฉะนั้น ใครจะกระทำอะไรเพื่อเป็นการปกป้องรักษาชีวิตและคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ตนเองย่อมกระทำได้อันนั้น หากพิจารณาถึงการดูแลรักษาตนเองแล้วจะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อให้ตนเองมีชีวิตอยู่ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น การหายใจ การรับประทานอาหาร การขับถ่าย รวมถึงการเคลื่อนไหว เพื่อหลบหลีกภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง เหล่านี้เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นการทำร้ายผู้อื่นเพื่อที่จะให้อาตมาอยู่รอดปลอดภัยอันเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุคือการกระทำของมนุษย์ด้วยกัน

เพราะฉะนั้น สิทธิธรรมชาติในทัศนะของฮอบส์จึงหมายถึง “ในสภาวะธรรมชาติทุกคนมีอิสรภาพที่จะใช้อำนาจที่ตนมีให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของตนเพื่อเป็นการปกป้องรักษาตัวเองและชีวิตของตน มนุษย์สามารถกระทำได้ทุกอย่างตามแต่ดุลยพินิจและเหตุผลที่เขาเห็นว่าเหมาะสม”⁽⁹⁾ สำหรับความหมายของคำว่าอิสรภาพนั้นเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงสภาวะที่บุคคลไม่ถูกขัดขวางที่เกิดจากภายนอก ซึ่งการขัดขวางนั้นอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถใช้อำนาจที่เขาทำในสิ่งที่เขาต้องการได้ อย่างไรก็ตาม การขัดขวางจากภายนอกไม่สามารถขัดขวางการใช้ดุลยพินิจและเหตุผลอันเป็นอำนาจตามธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคน

5.3 สภาวะสงคราม ดังได้กล่าวแล้วว่าฮอบส์อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์เป็นไปตามแรงผลักดันของอำนาจภายในไม่ว่าจะเป็นแรงผลักดันในรูปของความอยากมีอยากได้หรือความไม่อยากมีอยากได้ก็ตาม ปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาส่วนหนึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ฮอบส์กล่าวว่าธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจนั่นเอง ความเสมอภาคของมนุษย์นี้ได้ก่อให้เกิดความเสมอภาคในความหวังที่จะได้ตามที่ตนต้องการหรือไม่ต้องการ เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการและความเสมอภาคในความหวังย่อมจะนำไปสู่สภาวะที่มนุษย์จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น

อย่างไรก็ตาม ฮอบส์ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทระหว่างมนุษย์มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การแข่งขัน (competition) เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีความต้องการในสิ่งเดียวกัน แต่ของสิ่งนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอการแข่งขันให้ได้อาจเกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกันก็จะเกิดขึ้น มนุษย์จะใช้วิธีการทุกอย่างที่จะให้ตนมีอำนาจเหนือคนอื่น อุปมาเหมือนการแข่งขันโดยทั่วไป ซึ่งผู้ชนะก็จะเป็นผู้ได้รับประโยชน์หรือรางวัล แต่ในทัศนะของฮอบส์เป็นการแข่งขันที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่นเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งหากจะได้ก็เป็นลักษณะชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะในสภาวะธรรมชาติใครจะใช้วิธีการอย่างใดก็ได้ การใช้ความรุนแรงในการต่อสู้แข่งขันจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ความกลัวหรือความไม่มั่นใจในตนเอง (diffidence) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ได้สิ่งที่เขาต้องการมาแล้วเขาก็ยังกลัวว่าคนอื่นจะมาแย่งชิงเอาไป เพราะในสภาวะธรรมชาติขาดสถาบันที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่มนุษย์ได้ การพิทักษ์รักษาสิ่งที่มีมาได้เป็นความสามารถของบุคคลแต่ละคน เมื่อมนุษย์เกิดความกลัวก็จำเป็นที่เขาจะต้องพยายามหาทางป้องกันการแสวงหาและเพิ่มพูนอำนาจเพื่อที่จะคุ้มครองสิ่งที่มีมนุษย์หามาได้จึงเป็นเรื่องจำเป็น

3. ความอยากได้เกียรติยศหรือความอยากเด่น (glory) เป็นคุณสมบัติอีกประการหนึ่งของมนุษย์ แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่เป็นความพอใจของมนุษย์ที่อยากจะเด่นอยากมีเกียรติยศอยากจะให้ตัวเองเป็นที่นับหน้าถือตาในหมู่มิตรสหาย มนุษย์ทุกคนให้ความสำคัญต่อเพื่อนพ้องที่ประเมินคุณค่าในตัวเขา คุณค่าหรือราคาของมนุษย์ที่แท้จริงจึงขึ้นอยู่กับคนอื่น หากใช้ตนเองเป็นผู้กำหนดไม่ เพราะฉะนั้น การที่เขาสามารถให้ผู้อื่นยอมรับตนเองได้มากเท่าใด เขาก็ย่อมมีอำนาจเหนือผู้อื่นได้มากเท่านั้น นั่นก็คืออำนาจซึ่งมีมากเพียงใดก็หมายถึงว่าคุณคนมีโอกาสที่จะได้สิ่งที่ตนปรารถนามากเพียงนั้น

จากสาเหตุทั้งสามประการดังที่กล่าวนี้ ฮอบส์เชื่อว่าการแสวงหาอำนาจของมนุษย์นอกจากจะเป็นความจำเป็นแล้วยังไม่มีวันสิ้นสุดหรือยุติลงได้ตราบเท่าที่มนุษย์มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผลสุดท้ายก็จะนำมนุษย์ไปสู่สภาวะที่มนุษย์มีความรู้สึกเป็นศัตรูซึ่งกันและกัน

ซึ่งฮอบส์เรียกว่าเป็นสภาวะสงคราม ในสภาวะสงครามนี้ฮอบส์พรรณาน่าว่า “ที่เลวร้ายที่สุดต่อทุกคนก็คือเกิดความหวาดกลัวตลอดเวลาและอันตรายจากความตายอันโหดเหี้ยม ชีวิตมนุษย์มีแต่ความโหดเหี้ยม ยากแค้น เลวร้าย ทุญโหด และชีวิตสั้น”(10)

ถ้าสภาวะสงครามเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่า มนุษย์ทุกคนต่างก็ตกอยู่ในภาวะที่มีอันตรายและความหวาดกลัว (Fear) หลักฐานที่พอจะยืนยันได้จากสภาพปัจจุบันว่ามนุษย์มีความรู้สึกเช่นนี้ก็ดูได้จากการพกพาอาวุธเพื่อคุ้มครองตนเองในขณะที่เดินทาง การใส่กลอนประตู หน้าต่างก่อนเข้านอน ฯลฯ แม้ในระดับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือผู้ปกครองก็ตามการจัดกองกำลังเพื่อคุ้มครองอารักขาก็เป็นผลมาจากความหวาดกลัว ซาติบ้านเมืองยังมียามชายฝั่ง ตั้งป้อมปืน จัดตั้งกองทัพ สิ่งเหล่านี้อธิบายได้ว่าเป็นเพราะความหวาดกลัวทั้งสิ้น ความหวาดกลัวที่ฮอบส์กล่าวถึงจึงมีขอบเขตกว้างขวางไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการถูกทำร้ายทางร่างกายเท่านั้น ความกลัวแต่ละคนอาจจะแตกต่างกัน แต่ที่ทุกคนมีเหมือนกันก็คือ ความกลัวตาย เพราะจุดหมายสำคัญของคนก็คือการสงวนรักษาชีวิตตนเอง (Self Preservation)

นอกจากสภาวะตามธรรมชาติจะเป็นสภาวะสงครามอันเป็นความรู้สึกเป็นศัตรูกันระหว่างมนุษย์แล้ว ฮอบส์ยังชี้ให้เห็นอีกว่า ในสภาพเช่นนั้น ไม่มีถูก-ผิด ยุติธรรมและอยุติธรรม ทั้งนี้เพราะว่า “ที่ใดไม่มีอำนาจร่วมกันนั้นก็ไม่มีกฎหมายที่ใดไม่มีกฎหมายที่นั้นก็ไม่มีความยุติธรรม”(11)

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับสภาวะธรรมชาติซึ่งเป็นสภาพที่ปราศจากรัฐบาล ฮอบส์เห็นว่าทุกคนมีสิทธิธรรมชาติที่จะทำอะไรก็ได้ เพื่อสนองความอยากหรือค้นหาของตน ความต้องการของมนุษย์ไม่มีวันจบสิ้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อมนุษย์ต้องการในสิ่งเดียวกัน ปัญหาการแบ่งปันก็เกิดขึ้น เมื่อได้สิ่งของมาแล้วก็ต้องเกิดความกลัว จะถูกแย่งชิง สิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นที่ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาอำนาจเหนือคนอื่นอยู่ร่ำไป การที่คนหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่ง ฮอบส์เห็นว่าเป็นเพียงสภาวะชั่วคราว เพราะธรรมชาติได้สร้างมนุษย์มาให้เท่าเทียมกันทั่วทั้งร่างกายและจิตใจ ในที่สุดมนุษย์ก็กลายเป็นศัตรูกัน ซึ่งฮอบส์เรียกว่า เป็นสภาวะสงคราม ผลของสภาวะสงครามทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย หากมนุษย์ไม่สามารถยุติสภาวะสงครามได้ มนุษย์ก็ต้องผลະหนีจากสภาพนี้ เพราะถ้าให้อยู่ต่อไปชีวิตและร่างกายของเขาก็จะตกอยู่ในภาวะอันตราย เพราะฉะนั้น การที่มนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสภาพธรรมชาติมาสู่สังคมการเมืองก็เพราะมนุษย์เกิดความกลัว และความกลัวที่เลวร้ายที่สุดสำหรับมนุษย์คือความกลัวตาย

6. การทำสัญญา

มนุษย์รู้ได้ด้วยเหตุผลว่าสิ่งที่เป็อันตรายแก่มนุษย์ก็คือมนุษย์ด้วยกันเอง ความกลัวอันตรายต่อชีวิตและร่างกายนั้นจะหมดไป เมื่อมนุษย์สามารถสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นได้ การสร้างสันติภาพก็คือการขจัดสิ่งที่ทำลายสันติภาพ ซึ่งเรื่องนี้ฮอบส์อธิบายว่าในสภาพธรรมชาติทุกคนมี

สิทธิธรรมชาติ คือจะทำอะไรก็ได้เพื่อเป็นการคุ้มครองและรักษาตนเอง การปกป้องรักษาตนเอง โดยการทำร้ายผู้อื่นนี้แหละคือสิ่งที่ทำลายสันติภาพ เพราะฉะนั้น การสถาปนาสันติภาพ ฮอบส์จึงเห็นว่ามนุษย์จะต้องเลิกหรือยุติการกระทำอันตรายต่อผู้อื่นเสีย และทุกคนก็ต้องทำเหมือนกัน เพราะถ้าหากยังมีคนใดคนหนึ่งไม่เลิกการกระทำนี้คนอื่นก็จะตกเป็นเหยื่อของเขา การทำสัญญา (Covenant) จึงเป็นข้อตกลงระหว่างมนุษย์ที่จะยุติการกระทำอันตรายต่อกันและกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งการทำสัญญาก็คือการสละสิทธิตามธรรมชาติในส่วนที่จะทำร้ายผู้อื่นเพื่อปกป้อง และรักษาตนเองให้ปลอดภัยนั่นเอง

แม้ว่าการทำสัญญาจะเป็นข้อตกลงที่มนุษย์ทุกคนกระทำพร้อมกันก็ตาม แต่ข้อตกลงหรือสัญญานี้จะมีผลจริงจริง ฮอบส์เห็นว่าต้องมีอำนาจบังคับแก่ผู้ฝ่าฝืน เหตุผลเป็นเพราะว่า “สัญญาที่ปราศจากดาบก็เป็นแต่เพียงคำพูด ซึ่งไม่มีพลังแข็งแกร่งพอที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่มนุษย์แต่อย่างใด”(12) ดังนั้น ความจำเป็นในการที่จะมีผู้คอยควบคุมมนุษย์ให้ปฏิบัติตามสัญญาที่เขากระทำขึ้นระหว่างกันก็มีด้วยประการฉะนี้

7. การก่อตั้งรัฐาธิปัตย์

ฮอบส์ เห็นว่า “มีอยู่หนทางเดียวเท่านั้นคือการก่อตั้งอำนาจร่วม (Common power) ซึ่งอาจจะสามารถป้องกันคนทั้งหลาย จากการรุกรานจากภายนอก (foreigners) และยังเป็น การป้องกันไม่ให้ทำอันตรายต่อกันด้วย”(13) สำหรับวิธีการก่อตั้งอำนาจร่วม ฮอบส์อธิบายว่า

เป็นการมอบอำนาจและกำลังของคนทั้งหมดให้กับคน ๆ หนึ่ง หรือคนกลุ่มหนึ่ง การทำเช่นนั้นอาจจะเป็นการ ลดเจตจำนงของคนทั้งหลายโดยรวมเสียงหลากหลายเข้าเป็นเจตจำนงเดียว กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือการแต่งตั้งคน ๆ หนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเพื่อแบกภาระคนทั้งหลาย และทุกคนเป็นเจ้าของและรับรู้ตนเองว่า การกระทำหรือสาเหตุแห่งกระทำของผู้แบกภาระให้แก่คนทั้งหลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับสันติภาพและความปลอดภัยร่วมกันเป็นการมอบเจตจำนงและการวินิจฉัยของคนทั้งหลายให้แก่คน ๆ เดียวหรือกลุ่มคนในฐานะที่เป็นผู้รับภาระคนทั้งหลาย นี้อิงไปกว่าความยินยอมหรือความเห็นพ้องต้องกันหากแต่เป็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแท้จริงของคนทั้งหมดอยู่ในตัวคน ๆ เดียวกัน อันเป็นผลจากการทำสัญญาระหว่างกันของคนทุกคน ลักษณะการกระทำดูประหนึ่งว่าทุกคนควรจะกล่าวกับทุกคนว่า ข้าพเจ้าขอมอบและสละสิทธิในการปกครองตนเองของข้าพเจ้าให้แก่คน ๆ นี้ หรือคนกลุ่มนี้โดยมีเงื่อนไขว่า ท่านก็สละและมอบสิทธิให้แก่คน ๆ นั้นเช่นเดียวกัน การกระทำดังนี้ก็คือนกลุ่มชนที่รวมกันเข้าเป็นคน ๆ เดียว เรียกว่า จักรภพ (Commonwealth) หรือภาษาลาตินเรียกว่า ชิวิตัส (civitas) นี่เป็นการก่อให้เกิดรัฐาธิปัตย์ (Leviathan) ผู้ยิ่งใหญ่ขึ้นมา หรือถ้าจะกล่าวให้น่ายำเกรงยิ่งกว่านี้ ก็คือ พระเจ้าที่เป็นมนุษย์ (mortal god) เพื่อสันติภาพและการปกป้องตัวเราเอง เราจึงต้องให้ความจงรักภักดีต่อพระเจ้าผู้เป็นอมตะ (immortal god)⁽¹⁴⁾

สำหรับการก่อตั้งจักรภพนั้น ฮอบส์กล่าวว่าเกิดขึ้นได้ 2 ทางด้วยกัน คือ

1. เป็นผลมาจากอำนาจตามธรรมชาติ (natural force) ซึ่งเกิดจากการที่ชายอมมอบตัวเอง และบุตรของเขาต่อรัฐบาลก็เพื่อว่าจะไม่เกิดอันตรายแก่เขาหากเขาปฏิเสธหรือโดยการทำสงครามที่สามารถมีชัยชนะต่อศัตรูภายใต้เงื่อนไขเช่นนั้น ผู้แพ้จำเป็นต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจเพื่อแลกเปลี่ยนกับการไว้ชีวิต จักรภพที่เกิดขึ้นในลักษณะเช่นนี้เป็นผลจากความกลัวต่ออำนาจบังคับซึ่งฮอบส์เรียกว่า (Commonwealth by acquisition)

2. เป็นผลที่เกิดจากความสมัครใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่คนทั้งหลายตกลงระหว่างกันที่จะยอมมอบตัวเองต่อคนบางคนหรือบางกลุ่มโดยสมัครใจ เพื่อว่าเขาทั้งหลายจะได้รับการคุ้มครองจากรุกรานของคนอื่น จักรภพที่เกิดขึ้นเช่นนี้ก็เกิดมาจากความกลัวเช่นเดียวกัน แต่ความกลัวในข้อนี้เป็นเรื่องที่มีมนุษย์กลัวซึ่งกันและกัน ฮอบส์เรียกจักรภพที่เกิดขึ้นแบบนี้ว่า จักรภพทางการเมือง (Political Commonwealth) หรือ จักรภพที่เกิดจากความสมัครใจ (Commonwealth by Institution)

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการเกิดจักรภพ ฮอบส์เน้นให้เห็นว่าเป็นผลมาจากความกลัวเป็นพื้นฐาน การที่คนทั้งหลายยอมเคารพเชื่อฟังรัฐาธิปัตย์นั้นก็เพราะเขามีความเชื่อมั่นว่าจะได้รับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายเป็นสิ่งตอบแทน

หากจะกล่าวโดยย่อ ฮอบส์เห็นว่า การจัดตั้งรัฐหรือจักรภพเป็นผลมาจากการทำสัญญาตกลงระหว่างผู้เข้าร่วมสัญญาด้วยกันเองโดยมีพื้นฐานมาจากความกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของตน ทุกคนจึงได้มอบอำนาจหรือสิทธิที่จะทำร้ายผู้อื่นเพื่อการปกป้องรักษาตัวเองให้แก่บุคคลที่สามซึ่งไม่ใช่คู่สัญญา โดยที่บุคคลที่สามจะเป็นผู้คอยควบคุมไม่ให้ทุกคนละเมิดสัญญา เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีอำนาจที่ทุกคนเกรงกลัว ซึ่งอำนาจนี้ได้มาจากการที่ทุกคนยอมมอบอำนาจและสิทธิธรรมชาติของตนให้แก่บุคคลที่สามนั่นเอง จะเห็นได้ว่าบุคคลที่สามอยู่ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือรัฐาธิปัตย์หรือองค์อธิปัตย์ (Sovereign) อำนาจที่รัฐาธิปัตย์ใช้นี้เรียกว่าอำนาจร่วม หรืออำนาจอธิปไตย (Sovereign power) ส่วนคนอื่น ๆ อยู่ในฐานะผู้ได้ปกครองหรือผู้ใต้บังคับ และเป็นที่น่าสังเกตว่า “ฮอบส์ไม่แยกความแตกต่างระหว่างสังคม (Society) รัฐ (State) และรัฐบาล (Government) ออกจากกัน ถ้าไม่มีคนธรรมดา (Natural Person) ที่มีอำนาจบังคับใช้เจตนารมณ์แล้ว ย่อมไม่มีทั้ง “รัฐ” และ “สังคม”⁽¹⁵⁾

8. องค์อธิปัตย์หรือรัฐาธิปัตย์ (SOVEREIGN)

8.1 องค์อธิปัตย์ในฐานะบุคคลสมมุติ (Artificial Man) ฮอบส์ได้กล่าวถึงองค์อธิปัตย์ที่เกิดขึ้นจากการตกลงทำสัญญาระหว่างกัน โดยการมอบสิทธิและอำนาจที่แต่ละคนมีอยู่ตามสภาวะธรรมชาติ ให้แก่บุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลซึ่งจะใช้อำนาจไปเพื่อการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชน การได้อำนาจขององค์อธิปัตย์แท้ที่จริงจึงเป็นผลมาจากความยินยอมของประชาชนผู้ได้ปกครองนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ฮอบส์ชี้ให้เห็นว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้รับมอบอำนาจของประ-

ชาชนไม่ใช่คู่สัญญา หากแต่เป็น “บุคคลที่สาม (third party) คอยทำหน้าที่พิเศษเป็นผู้คอยตรวจตรา และลงโทษผู้ที่ให้สัญญาแล้วไม่ปฏิบัติตาม”(16) เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า

รัฐอธิปไตยจึงมีสองฐานะคือฐานะที่เป็นคนธรรมดา (natural person) และเป็นคนสมมุติ (artificial person) การเป็นคนสมมุตินั้นเพราะคนร่วมกันอุปโลกขึ้นมา รัฐอธิปไตยจะต้องรู้ว่าผู้ที่มอบให้ทำงานเพื่อพวกเขาที่มีอำนาจอยู่เช่นใด มิเช่นนั้นแล้ว สิ่งที่คุณทำไปเป็นการเสี่ยงภัยของตนเอง นี่ก็หมายความว่า รัฐอธิปไตยในฐานะที่เป็นคนธรรมดานั้นย่อมเป็นเจ้าของคำพูดและการกระทำที่เป็นของตนเอง แต่ในขณะที่เดียวกันต้องพูดและทำแทนคนอื่นด้วย การพูดและทำแทนคนอื่นนั้นต้องทำเฉพาะสิ่งที่คนอื่นอาจพูดและทำได้(17)

8.2 ลักษณะของการใช้อำนาจ ดังได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับเหตุผลที่มนุษย์ยอมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสภาวะตามธรรมชาติซึ่งปราศจากรัฐบาล แม้ทุกคนจะมีอำนาจและสิทธิตามธรรมชาติซึ่งไม่อาจจะกำหนดขอบเขตได้ก็จริงอยู่ แต่นี่ก็เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดสภาวะสงคราม ซึ่งทำให้มนุษย์ตกอยู่ในภาวะอันตราย การสถาปนาจักรภพคือทุกคนยอมอยู่ภายใต้อำนาจแห่งองค์อธิปัตย์ก็เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ทุกคนสัญญากันว่าจะยุติการทำร้ายผู้อื่นเพื่อความปลอดภัยของตนเอง จะสัมฤทธิ์ผลจริงจึงจะต้องมีบุคคลผู้คอยควบคุมดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด เพราะฉะนั้น การที่ฮอบส์กำหนดให้องค์อธิปัตย์มีอำนาจเด็ดขาดเหนือประชาชน จึงมีความจำเป็นตามเหตุผลที่กล่าวนี้ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้อำนาจเป็นดังนี้

อำนาจขององค์อธิปัตย์มีอยู่สมบูรณ์ในหน้าที่ทั่วไปของรัฐบาล นอกจากอำนาจในการจัดทำและบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือในการใช้อำนาจนิติบัญญัติและบริหารแล้ว องค์อธิปัตย์เป็นเจ้าหน้าที่ตุลาการสูงสุด เป็นผู้พิจารณาและตัดสินกรณีพิพาททั้งปวงและทำการวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและกฎหมาย องค์อธิปัตย์ควบคุมกำลังทหาร และเก็บภาษีอันจำเป็น สำหรับการนี้เขาเลือกรัฐมนตรีและที่ปรึกษาของเขาเอง ซึ่งเป็นเพียงตัวแทนของเขาและรับผิดชอบเฉพาะต่อเขาเท่านั้น(18)

ตามที่กล่าวนี้จะเห็นว่า ลักษณะการใช้อำนาจขององค์อธิปัตย์ครอบคลุมกิจการการปกครองทั้งหมด อำนาจขององค์อธิปัตย์แบ่งแยกไม่ได้ แต่เพื่อผลประโยชน์ในการควบคุมองค์อธิปัตย์อาจจะมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนได้ แต่ต้องขึ้นอยู่กับองค์อธิปัตย์ การผ่อนปรนใด ๆ ในการใช้อำนาจแม้จะก่อให้เกิดผลดีในระยะแรก แต่เมื่อองค์อธิปัตย์หันกลับไปใช้อำนาจเด็ดขาดอีก ความไม่พอใจของประชาชนก็จะเกิดขึ้นเพราะเกิดความเคยชินกับความเป็นอิสระ การกระจายอำนาจไปนอกจากจะทำให้เกิดการแข่งขันอำนาจขององค์อธิปัตย์แล้ว ยังทำให้ความรักภักดีของผู้ได้ปกครองถูกแยกออกไปเป็นฝักเป็นฝ่ายอันเป็นการบั่นทอนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของจักรภพ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่จะเป็นอันตรายต่อการรักษาสันติภาพและความปลอดภัยให้แก่ประชาชนผู้ได้ปกครองทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ฮอบส์ยืนยันที่จะให้องค์อธิปัตย์ใช้อำนาจเด็ดขาดเพื่อความคุ้มครอง มิให้ละเมิดสัญญา แต่สิ่งที่แปลกประหลาดก็คือ ฮอบส์ได้กำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจไว้ด้วย ว่า ไม่มีผู้มีอำนาจอธิปไตยคนใดสามารถประหารชีวิตหรือแม้แต่การกระทำใด ๆ ที่เป็นอันตราย แก่ผู้ใต้บังคับ เพราะเหตุว่าการดูแลผู้ใต้บังคับทุกคนเป็นภาระหน้าที่ขององค์อธิปัตย์ แต่เป็นการมอบอำนาจในการลงโทษผู้อื่น หากใช่เป็นการมอบอำนาจและสิทธิของตนให้องค์อธิปัตย์เพื่อลงโทษตัวเอง เพราะเป็นสิ่งที่ขัดกับหลักที่ว่าเขาได้สละสิทธิของเขาก็เพื่อที่จะรักษาชีวิตของตัวเอง เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า องค์อธิปัตย์มีสิทธิที่จะปกครองอย่างไรก็ได้ตามที่ใจชอบ โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่าจะทำลายชีวิตของคนใต้บังคับไม่ได้

8.3 การเปลี่ยนแปลงองค์อธิปัตย์ ในเรื่องนี้ฮอบส์เห็นว่าเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้เพราะเหตุ

8.3.1 องค์อธิปัตย์ไม่ใช่คู่สัญญาจึงอยู่ในฐานะเป็นบุคคลที่สามอยู่นอกเหนือสัญญา การทำสัญญานั้นเป็นเรื่องของประชาชนตกลงกันเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การทำสัญญาฮอบส์เห็นว่าประชาชนเป็นคู่สัญญากัน องค์อธิปัตย์ทำหน้าที่เป็นแต่เพียงผู้รับมอบอำนาจตามที่คู่สัญญาหรือประชาชนทั้งหลายตกลงกัน เพราะฉะนั้น องค์อธิปัตย์จึงไม่มีข้อผูกพันใด ๆ ที่จะปฏิบัติตามหรือต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญา ในเมื่ออยู่นอกเหนือสัญญาก็ไม่มีข้อผูกมัดอันใดที่จะละเมิดสัญญา ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงไม่มีสิทธิหรืออำนาจใด ๆ ที่จะเรียกเอาอำนาจที่มอบให้องค์อธิปัตย์กลับคืนมาเป็นของตนอีก หรือมอบให้คนอื่นตามที่ตนปรารถนา

8.3.2 การเปลี่ยนแปลงองค์อธิปัตย์ เป็นสิ่งที่ประชาชนจะไม่กระทำ เพราะการเปลี่ยนแปลงฮอบส์ค่านว่าเป็นการล้มล้างหรือทำลายองค์อธิปัตย์ เมื่อปราศจากองค์อธิปัตย์ก็หมายถึงว่ามนุษย์จะกลับไปสู่สภาวะธรรมชาติ ซึ่งเต็มไปด้วยอันตราย การที่มนุษย์ยอมตนอยู่ภายใต้องค์อธิปัตย์ก็เป็นเรื่องของเหตุผลที่จะหลุดพ้นสภาวะธรรมชาติ เพราะฉะนั้น การกระทำใด ๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงหรือขัดขืนองค์อธิปัตย์ มนุษย์จะไม่กระทำเพราะเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับกฎธรรมชาติของมนุษย์ในข้อที่ว่ามนุษย์จะไม่ทำอะไรรที่จะเป็นภัยต่อตัวเอง

ในกรณีที่องค์อธิปัตย์ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชนได้ สิทธิในการปฏิวัติหรือก่อการกบฏจะเกิดขึ้นหรือไม่ เรื่องนี้ ฮอบส์อธิบายว่า การที่องค์อธิปัตย์ไม่อยู่ในฐานะที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองได้ ก็หมายถึงว่าเขาได้สูญเสียอำนาจและหมดสภาพความเป็นองค์อธิปัตย์ไปโดยปริยาย ผู้ใต้ปกครองก็หมดสภาพเป็นคนใต้บังคับ แต่ละคนก็ตกอยู่ในสภาวะธรรมชาติตามเดิม หากปรารถนาจะหนีจากสภาพนี้ก็ต้องเริ่มต้นทำสัญญากันใหม่ หรือถ้าเกิดกรณีที่องค์อธิปัตย์จะทำลายชีวิตผู้ใต้ปกครองแล้วประชาชนจะมีสิทธิขัดขืนต่อองค์อธิปัตย์ได้หรือไม่เพียงใดในกรณีเช่นนี้ ฮอบส์เห็นว่าเมื่อมนุษย์ตกอยู่ในสภาวะอันตราย การใช้สิทธิตามธรรมชาติเพื่อการคุ้มครองตนเองก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา หมายถึงว่า ฮอบส์เปิดทางให้มีการขัดขืนได้ แต่มีข้อแม้ว่าชีวิตของเขาตกอยู่ในอันตรายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ฮอบส์เห็นว่าการทำลาย

ชีวิตของผู้ได้ปกครอง ในฐานะที่เป็นองค์อธิปัตย์แล้วจะไม่กระทำเช่นนั้นอย่างแน่นอน เพราะเหตุ
ว่า องค์อธิปัตย์รับรู้ภาระหน้าที่ของตนตั้งแต่แรก คือการคุ้มครองชีวิตและความปลอดภัยให้แก่ผู้
ได้ปกครอง ดังนั้น ถ้าจะทำลายชีวิตของประชาชนแล้วก็ไม่สมควรที่จะอยู่ในฐานะเป็นองค์อธิปัตย์
อีกต่อไป

9. องค์อธิปัตย์ในอุดมคติของฮอบส์

การสถาปนาจักรภพ ฮอบส์อธิบายว่า เป็นการมอบอำนาจและสิทธิตามธรรมชาติ
ให้แก่องค์อธิปัตย์ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้ แต่จะให้ดีที่สุดนั้น “ฮอบส์
มีความเห็นว่า การมีผู้ทรงอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวจะทำให้ระบบการเมืองมีความมั่นคงกว่า
การที่จะให้บุคคลหลายคนร่วมกันใช้อำนาจ เพราะในกรณีหลังอาจเกิดความแตกแยกและ
แก่งแย่งชิงดีกันได้ง่ายกว่าในกรณีแรก⁽¹⁹⁾ ตามที่กล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าองค์อธิปัตย์ในอุดมคติ
ของฮอบส์คือการที่ให้อำนาจสูงสุดเด็ดขาดอยู่ในมือของบุคคลคนเดียว ซึ่งจะเป็นใครก็ได้ซึ่ง
ไม่จำกัดอยู่เฉพาะพระมหากษัตริย์เท่านั้น เรื่องนี้มีบางท่านวิจารณ์ฮอบส์ว่า ทฤษฎีของเขา
เขียนขึ้นมาเพื่อสนับสนุนพระราชอำนาจของกษัตริย์อังกฤษในขณะนั้น ถ้าพิจารณาตรรกะ
ของฮอบส์โดยรอบคอบแล้ว จะมีความเห็นเป็นอย่างอื่น เพราะว่า

แม้ว่าองค์อธิปัตย์หรือกษัตริย์ ในทัศนะของฮอบส์จะมีอำนาจเด็ดขาดและสูงสุด
ไม่มีผู้ใดอาจท้าทายได้ก็ตาม แต่ฮอบส์ไม่ได้สนับสนุนลัทธิเทวสิทธิ์แต่ประการใดเลย ฮอบส์
ไม่เคยอ้างว่า กษัตริย์ขึ้นปกครองอาณาประชาราษฎร์ด้วยสิทธิที่มีมาแต่กำเนิด หรือได้รับ
อำนาจอจากสวรรค์ตามลักษณะที่เชื่อกันอยู่ในการปกครองระบบที่กษัตริย์เป็นสมมุติเทวราช
ทั้งหลาย ในทางตรงกันข้าม ตามทัศนะของฮอบส์นั้นกษัตริย์ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประเทศ
ทั่ว ๆ ไป เป็นบุคคลธรรมดา แต่มีอำนาจทางการเมืองพิเศษที่เด็ดขาดและสูงสุดที่คอยคุ้มครอง
คนในสังคมทั่วไป ไม่ให้เกิดกบฏขึ้นมากกว่าที่จะเป็นผู้วิเศษ หรือเทวดาจุติมาเกิด⁽²⁰⁾

อย่างไรก็ตาม แม้ฮอบส์จะสนับสนุนให้องค์อธิปัตย์ใช้อำนาจเด็ดขาดซึ่งตรงกับวิธีการ
ใช้อำนาจของผู้เผด็จการทั้งหลายก็ตาม แต่องค์อธิปัตย์ของฮอบส์มีลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่ง
ก็คือ จะต้องเป็นตัวแทนของปวงชนทุกคน “ในจุดนี้อาจจะเห็นกระบวนการประชาธิปไตย
ใหม่โนคติของฮอบส์ก็ได้ กล่าวคือ มนุษย์เท่าเทียมกันแต่เดิมตามธรรมชาติ....คนที่เสมอกันมา
ตกลงพร้อมใจกันว่าจะหยุดพฤติกรรมเก่า ๆ (คือสภาพที่เป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติ) การ
ตกลงใจนั้นกระทำอย่างเสรีและด้วยเสียงเอกฉันท์ (Unanimous) เพราะทุกคนต้องหยุดพร้อม ๆ
กันทั้งหมด และก็ให้มอบอำนาจนั้นให้แก่ Leviathan ซึ่งทุกคนตกลงยินยอมพร้อมใจด้วยเสียง
ข้างมาก (Majority) ดังนั้น จากจุดนี้อาจถือได้ว่าฮอบส์เองก็เริ่มต้นจากประชาธิปไตยเช่นกัน⁽²¹⁾

10. ทักษะอื่น

10.1 เกี่ยวกับความยุติธรรม (Just) ฮอบส์อธิบายในสภาวะธรรมชาติซึ่งปราศจากรัฐบาลนั้น ไม่มีเกณฑ์ที่จะตัดสินว่าอะไรคือความยุติธรรมหรืออยุติธรรม อะไรผิดหรืออะไรถูก พฤติกรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล เพราะฉะนั้น ความยุติธรรมหรืออยุติธรรมในทัศนะของฮอบส์ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีข้อตกลงหรือสัญญากันแล้ว ผลของการทำสัญญาประชาคมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจร่วม เมื่อมีอำนาจร่วมก็มีกฎหมาย กฎหมายจึงเป็นคำสั่งขององค์อธิปัตย์ ซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติตามสัญญา ผู้ละเมิดกฎหมายจึงเป็นผู้ไม่ปฏิบัติตามสัญญาซึ่งความอยุติธรรมก็เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ฮอบส์ จึงชี้ให้เห็นว่า “เมื่อสัญญาได้กระทำกันแล้ว ผู้ละเมิดสัญญาก็คือความอยุติธรรม และความหมายของคำว่าอยุติธรรมก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าการไม่ปฏิบัติตามสัญญา สำหรับความยุติธรรมนั้นก็คือสิ่งที่ไม่อยุติธรรม (unjust) นั่นเอง⁽²²⁾

10.2 กฎหมายและเสรีภาพ

กฎหมาย (Civil Law) คือคำสั่งหรือเจตนารมณ์ขององค์อธิปัตย์ เพื่อจะปกครองหรือควบคุมผู้ใต้บังคับซึ่งอาจจะแสดงออกโดยคำพูด ลายลักษณ์อักษร หรือสัญลักษณ์อื่นใดก็ได้ นอกจากนี้ กฎหมายยังเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนดว่าการกระทำเช่นใดเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด อะไรเป็นสิ่งที่ขัดแย้งหรือไม่ขัดแย้งต่อการใช้อำนาจปกครองบังคับบัญชา (authority) ผู้บัญญัติกฎหมายในจักรภพจึงเป็นองค์อธิปัตย์เท่านั้น จะเป็นคน ๆ เดียวดังเช่นในระบอบกษัตริย์หรือกลุ่มบุคคลในระบอบประชาธิปไตยหรืออภิชนาธิปไตยก็ได้ การยกเลิกกฎหมายไม่ใช่การออกกฎหมายใหม่มายกเลิกกฎหมายเก่า หากแต่เป็นการยกเลิกโดยคำสั่งขององค์อธิปัตย์ ผู้ออกกฎหมายหรือองค์อธิปัตย์อยู่ในฐานะที่เป็นอิสระ คือไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย หรือถูกผูกมัดโดยกฎหมาย เหตุผลที่องค์อธิปัตย์ไม่ถูกผูกมัดด้วยกฎหมายของจักรภพก็เพราะว่ากฎหมายเป็นพื้นฐานที่จะผูกมัดผู้ใต้บังคับให้ขึ้นอยู่กับอำนาจขององค์อธิปัตย์ ลักษณะเด่นของกฎหมายซึ่งเป็นคำบัญชาขององค์อธิปัตย์จะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ให้ความยุติธรรมและสอดคล้องกับหลักแห่งศีลธรรมเสมอ เพราะผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะกำหนดสิ่งเหล่านี้ก็คือ องค์อธิปัตย์นั่นเอง

สำหรับเสรีภาพ ฮอบส์เห็นว่าโดยทั่วไปเป็นสภาวะที่มนุษย์มีอิสระที่จะทำอะไรตามเจตจำนงและความต้องการของตน หรือถ้าจะกล่าวอีกอย่างหนึ่ง เสรีภาพก็เป็นเรื่องของความสมัครใจในการที่จะกระทำ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมีเสรีภาพหรืออยู่ในฐานะที่จะเรียกได้ว่าเป็นเสรีชนนั้น จึงเป็นผู้ที่สามารถจะใช้กำลังกายและสติปัญญาตามเจตจำนงของเขาโดยไม่ถูกขัดขวาง แต่สำหรับเสรีภาพภายในรัฐ ฮอบส์อธิบายว่า เป็นภาวะที่มนุษย์สามารถจะกระทำอะไรก็ได้ นอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ได้ปกครอง

จะมีเสรีภาพมากน้อยแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐเป็นสำคัญ ประชาชนอาจจะมีเสรีภาพที่จะกระทำในเรื่องใด ๆ ๑ ตราบเท่าที่ไม่มีกฎหมาย การที่รัฐหรือองค์กรอัครบิดรจะออกกฎหมายมาควบคุมสิ่งที่ประชาชนเคยมีเสรีภาพในการกระทำ ประชาชนจะอ้างเอาการสูญเสียเสรีภาพเป็นเหตุผลที่จะโต้แย้งกฎหมายหรือคำสั่งขององค์กรอัครบิดรนั้นเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้

10.3 ทศนะเกี่ยวกับศาสนา ในยุคสมัยของฮอบส์ ความแตกแยกในเรื่องความเชื่อทางศาสนายังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม นอกจากจะเกิดนิกายต่าง ๆ แยกแยกออกไปจากนิกายโรมันคาทอลิกแล้ว บทบาทขององค์กรการทางศาสนาโรมันคาทอลิกซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงกิจการทางการเมือง การปกครองในทางโลกด้วย การที่เกิดความแตกแยกในทางความเชื่อที่ดี และการที่ฝ่ายศาสนจักรมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรที่ดี ปัญหาที่พบเห็นเหล่านี้ทำให้ฮอบส์เห็นว่าฝ่ายศาสนา “เป็นผู้ส่งเสริมความเชื่อต่อส่วนบุคคลและเร่งเร้าให้คนทั้งหลายคล้อยตามมโนธรรมหรือธรรมประจำใจมากกว่าที่จะฟังคำสั่งของรัฐ การกระทำเช่นนั้นถือได้ว่าพวกเขาทั้งหลายมีส่วนทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม รวมไปถึงสงครามกลางเมือง”(23)

การที่ศาสนามีส่วนทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในสังคมดังที่กล่าวแล้วนี้ ฮอบส์จึงเสนอวิธีแก้ไขโดยการให้องค์กรอัครบิดรเป็นประมุขทางศาสนาด้วย ซึ่งเรื่องนี้ “ฮอบส์เชื่อว่าทางเดียวที่จะแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงก็คือการสถาปนาศาสนาประจำชาติ (State Church) โดยให้องค์กรอัครบิดรดำรงฐานะเป็นประมุขในทางศาสนาด้วย ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคำบัญชาของรัฐกับผู้มีอำนาจทางศาสนาจะไม่เกิดขึ้น เพราะว่าทั้งสองฝ่ายได้รวมอยู่ในคน ๆ คนเดียวกัน”(24)

11. ความสง่างาม

ในการศึกษาทฤษฎีของฮอบส์มาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่าฮอบส์ได้ให้ความสำคัญต่อความเป็นเอกภาพของรัฐมากกว่าการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอันเป็นการส่งเสริมการปกครองแบบเผด็จการก็ตาม แต่ผู้ปกครองหรือองค์กรอัครบิดรกลับเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้อำนาจมาด้วยความยินยอมของประชาชน แม้ว่าฮอบส์จะเสนอให้ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาด แต่ลักษณะการใช้อำนาจก็มีขอบเขตหรือเงื่อนไขที่จะไม่ทำอันตรายต่อชีวิตของผู้ใต้ปกครอง การที่ฮอบส์ให้ประชาชนยอมจำนนต่ออำนาจรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข เพียงเพื่อจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นการตอบแทนนั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก

แม้ฮอบส์จะชื่นชมในระบอบการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่ความคิดนี้ก็ไม่ได้สนับสนุนทฤษฎีเทวสิทธิ์ ที่เชื่อว่า กษัตริย์ได้อำนาจปกครองเพราะได้รับอาณัติจากสวรรค์ ที่มาแห่งอำนาจเป็นผลมาจากการทำสัญญาระหว่างประชาชน โดยที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันที่จะมอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครอง

เชิงอรรถ

¹ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “วิธีการของฮอบส์ใน Leviathan” ในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่, สมบัติ จันทรวงศ์ บรรณาธิการ (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521) หน้า 69.

²Lee Cameron McDonald, *Western Political Theory, Part 2: From Machiavelli To Burke*, (N.Y: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1968) p. 301.

³ความหมายของ Leviathan มีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ คือในเทพนิยายของยิว เลวีเอทัน เป็นสัตว์ประหลาดที่ปกครองมหาสมุทร บางแหล่งก็บอกว่า เลวีเอทัน เป็นสัตว์ประหลาดเพศเมียซึ่งปกครองท้องทะเล มีศัตรูคือ Behemoth ซึ่งเป็นสัตว์ประหลาดเพศผู้ที่ครอบครองผืนแผ่นดิน วันหนึ่งสัตว์ทั้งสองนี้จะต่อสู้กัน บางแหล่งก็บอกว่า เลวีเอทัน เป็นปลาวาฬ จระเข้ หรืองู และบางทีก็เป็นสัญลักษณ์ของชาวยิวในการทำลายล้างศัตรูอย่างเฉียบขาด

⁴Behemoth เป็นชื่อของสัตว์ประหลาดกินหญ้าเป็นอาหาร มีอำนาจครอบครองแผ่นดิน บางกระแสก็ว่าเบเฮมอธ เป็นตัวฮิฟโปโปเตมัส และ เลวีเอทัน เป็นจระเข้ ปลาวาฬ หรืองู ส.ศิวลักษณ์ ในนักปรัชญาการเมืองฝรั่งเศสอธิบายว่า เลวีเอทัน ตามคัมภีร์แก่นั้นเป็นชื่อพญากุมภีร์ที่ปกครองบรรดาสัตว์ป่าทั้งหลาย ส่วน เบเฮมอธ เป็นชื่อสัตว์ร้ายในทะเล แต่ไม่มีอำนาจเท่าเลวีเอทัน

⁵M.Judd Harmon, *Political Thought: From Plato To Present*, (N.Y: McGraw-Hill Book Company, 1964) p. 221.

⁶Thomas Hobbes, *Leviathan*, Edited by Michael Oake Shott Part I Chap 6. p. 31

⁷*Ibid*, Part I Chap. 3, p. 80.

⁸*Ibid*, Part I, Chap 10, p. 56.

⁹*Ibid*, Part I, Chap 14, p. 84.

¹⁰*Ibid*, Part I, Chap 13, p. 82.

¹¹*Ibid*, Part I, Chap 13, p. 83.

¹²*Ibid*, Part II, Chap 17, p. 109.

¹³*Ibid*, Part II, Chap 18, p.112

¹⁴*Ibid*, Part II, Chap 18, p.112.

¹⁵เขียน ธีระวิทย์, ทฤษฎีการเมืองตะวันตก: จากแม็คเคย์ เวลล์ ถึงรุสโซ, (เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 85.

¹⁶ชัยอนันต์ สมุทวณิช, “โลกทัศน์ของฮอบส์”, ในสมบัติ จันทรวงศ์ บรรณาธิการ, เรื่องเดิม, หน้า 107.

¹⁷เขียน วีระวิทย์, เรื่องเดิม, หน้า 65.

¹⁸M. Judd Harmon, op. cit., เสน่ห์ จามริก แปล (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522),
หน้า 265.

¹⁹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า 106.

²⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

²¹ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 79.

“Thomas Hobbes, op. cit., Part I, Chap 15, p. 94.

²³M. Judd Harmon, *op. cit.*, p. 234.

²⁴*Ibid*, PP. 234 - 235.